

**KOMPJUTERSKI KRIMINAL I ORGANIZOVANI KRIMINAL
U FEDERACIJI BOSNI I HERCEGOVINI**

**COMPUTER CRIME AND ORGANIZED CRIME IN THE
FEDERATION OF BOSNIA AND HERZEGOVINA**

Pregledni znanstveni članak

*Mr. Ensad Korman**

Sažetak

Savremeno društvo u svojim temeljnim postulatima postojanja države, kao osnovnog subjekta međunarodnih odnosa, ima za cilj zaštititi pojedinca i njegovu imovinu od svih oblika ugrožavanja, neovisno da li je riječ o prirodnoj, tehnološkoj ili nekoj drugoj nesreći manjih ili širih razmjera, neovisno da li se radi o ugrožavanju sigurnosti unutar ili van granica države. U ovom nastojanju država mora sa jedne strane poduzeti sve neophodne mjere kako bi poduzela aktivnosti na zaštiti života i imovine građana, a sa druge strane ima obavezu zaštititi svaki lični podatak tog istog građanina, neovisno da li je riječ o osobi koja je žrtva ili počinioc.

Poseban aspekt je na posmatranju unutrašnje sigurnosti sa svim subjektima čiji je primarni zadatak zaštita unutrašnjeg uređenja države, i to: policijski organi, obavještajna agencija, inspekcijski organi, pravosuđe, carina i drugi organi zaduženi za segment održavanja unutrašnje sigurnosti. Posebnu pažnju u ovom članku pridaje se policijskim organima u Federaciji Bosne i Hercegovine, koje u skladu sa svojim zakonskim nadležnostim, poduzimaju mjere i radnje na otkrivanju i dokumentovanju počinioca prekršaja i krivičnih djela, kao i njihovih saučesnika.

Najveći sigurnosi rizik koji se stavlja pred policijske organe u svijetu, pa tako i u Federaciji Bosne i Hercegovine trenutno su organizovani kriminal i kompjuterski kriminal, njihova uzajamna veza i ovisnost, rasprostranjenost njihovog djelovanja sa ciljem pribavljanja protivpravne imovinske koristi, ali i destabilizacije države, obzirom da organizovani kriminal koristeći tehničko-tehnološki napredak negativno utiče na ekonomski i društveni prosperitet države.

* Granična policija BiH, e-mail: ensad.korman@granpol.gov.ba

Ključne riječi: sigurnost, policijski organi, kriminalitet, organizovani kriminal, kompjuterski kriminal.

Abstract

Modern society, in its fundamental principles of state existence as the primary subject of international relations, aims to protect individuals and their property from all forms of endangerment, whether it be natural, technological, or any other disaster of smaller or larger scale, regardless of whether it concerns security threats within or beyond the state borders. In this endeavor, the state must, on the one hand, take all necessary measures to undertake activities for the protection of the lives and property of its citizens. On the other hand, it has an obligation to safeguard every personal datum of those citizens, whether they are victims or perpetrators.

A specific aspect is the observation of internal security with all the entities whose primary task is the protection of the state's internal order, including: police authorities, intelligence agencies, inspection bodies, judiciary, customs, and other authorities responsible for maintaining internal security. Special attention in this article is given to the police authorities in the Federation of Bosnia and Herzegovina, which, in accordance with their legal competencies, take measures and actions to detect and document perpetrators of offenses and criminal acts, as well as their accomplices.

The greatest security risks facing police forces worldwide, including in the Federation of Bosnia and Herzegovina, are currently organized crime and computer crime, their mutual connection and dependence, and the widespread nature of their activities aimed at obtaining unlawful financial gain, as well as destabilizing the state. Organized crime, utilizing technological advancements, adversely affects the economic and social prosperity of the country.

Keywords: security, police authorities, criminality, organized crime, computer crime.

1. UVOD

Sigurnosni izazovi današnjice u svom fokusu imaju dva krivična djela, jedno konkretno, pod nazivom “kompjuterski kriminal”, i jedno koje u svom sastavu ima raznolikost krivičnih djela “organizovani kriminal”, ali zajedničko za spomenute dvije vrste kriminala, jeste da nemaju sažetu definiciju koja će u svojoj suštini obuhvatiti sve segmente na osnovu kojih bi naučna zajednica i stručna tijela mogla da uokvire jednosmislenost ove dvije vrste kriminala, te za koja bi odgovor društva i državnih organa bili adekvatni. Naime, (ne)definisanoš kompjuterskog i organizovanog kriminala proizilazi iz činjenice da se obje vrste kriminala rapidno mijenjaju u vremenu i prostoru, prilagođavajući svoje djelovanje u odnosu na krajnje ciljeve.

Tehničko-tehnološki razvoj društva iznjedrio je pojavu interneta, koji je pored svih svojih pozitivnih aspekata korištenja, nažalost uz hardvere i softvere postao temeljni alat pojedinaca i organizovanih kriminalnih grupa za sticanje protivpravne imovinske koristi, ali i drugih benefita kojima će ostvarivati svoje zadate nelegalne ciljeve, uz destruktivne posljedice za društvo, državu i šire segmente posmatranja (Korajlić, Šuperina, Selimić, 2020). Kompleksnost borbe protiv organizovanog i kompjuterskog kriminala, ogleda se u nemogućnosti država da sigurnosnim institucijama omoguće specijaliziranu opremu i stručno usavršavanje kadrova, koji će ići korak ispred kriminalnih grupa, ili pojedinaca, sa jedne strane, i činjenice da državni organi (policija i pravosuđe) moraju djelovati u okvirima zakona, što nije slučaj sa druge strane.

Posmatrajući definiciju kompjuterskog kriminala, koja datira iz 1982. godine*:" ... kaznena djela u kojima se računar pojavljuje kao sredstvo (oruđe), objekt ili predmet napada, a za čije počinjenje ili pokušaj počinjenja krivičnog djela, su potrebna određena znanja iz računarstva (informatička tehnika) ili informatike (primijenjena informatika)", kao i definiciju iz 2016. godine: "Računalni kriminalitet bi se mogao definirati kao ukupnost kriminalnih djela na nekom području izvršenih kroz određeno vrijeme na računalskom sustavu ili uz njegovu pomoć" (Franjić, 2015), može se zaključiti da definisanje kompjuterskog kriminala ovisi o autoru i njegovom

* https://www.policija.si/images/stories/Publikacije/RKK/PDF/1982/02/RKK1982-02_BogoBrvar_PojavneOblikeZlorabeRacunalnika.pdf. Preuzeto 12.10.2023.

pristupu navedenoj problematici, ali su zajednički sadržajci: subjekt kojim se čini krivično djelo odnosno objekt nad kojim se vrši krivično djelo – računar ili računarski sistem. Države su spoznale potrebu davanja zajedničkog odgovora na izazove koje donosi kompjuterski kriminal, te je Vijeće Europe donijelo „Konvenciju o kibernetičkom kriminalitetu“, koja je postala temeljni dokument na osnovu koje se države potpisnice* obavezuju da će nacionalno zakonodavstvo prilagoditi predmetnoj Konvenciji.

Kada je riječ o organizovanom kriminalu* ističe se definicija koju je Organizacija Ujedinjenih naroda (15.11.2000. godine) usvojila kroz Konvenciju za borbu protiv transnacionalnog organiziranog kriminala, u kojoj se navedeno podrazumijeva kao krivično djelo koje je počinjeno na području većem od jedne države; kada je počinjeno u jednoj državi, ali se bitan dio njegove pripreme, planiranja, rukovođenja te kontrole odvijao na teritoriju druge države; kada je počinjeno na teritoriju jedne države, ali uključuje organiziranu kriminalnu skupinu koja je upletena u kriminalna djela na području koje nadilazi teritorij jedne države; ili kada je počinjeno u jednoj državi, ali ima bitan utjecaj na drugu državu.* Evidentno je da na međunarodnom nivou, organizovani kriminal i svi njegovi pojavni oblici (neovlaštena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga, pranje novca, trgovina ljudima, koruptivna krivična djela, privredni kriminal, ilegalna trgovina oružjem, ilegalne migracije...), prepoznat je kao prijetnja koja se ne zadržava samo na teritoriju jedne države, već se prelijeva teritorijalno i na

* *Konvencija o kibernetičkom kriminalu, donesena je u Budimpešti (23.11.2001. godine), stupila na snagu 01.07.2004. godine. Kada je riječ o zakonodavstvu Bosne i Hercegovine predmetna Konvencija stupila je na snagu 01.09.2006. godine, („Službeni glasnik BiH“ – Međunarodni ugovori br.: 06/06), zatim tu je i dodatni protokol uz Konvenciju o kibernetičkom kriminalu, o inkriminiranju djela rasističke i ksenofobne naravi počinjenih pomoću računarskih sistema (Strasbourg, 28.01.2003. godine), koji je stupio na snagu 01.03.2006. godine, dok je u Bosni i Hercegovini stupio na snagu 01.09.2006. godine („Službeni glasnik BiH“ - Međunarodni ugovori broj: 06/20).*

* *Vidjeti više na: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treatyenum=185>, preuzeto 15.10.2023. godine.*

* *“Radnja učinjenja je dvoaktna kontinuirana aktivnost koju čine: 1) radnja postajanja pripadnikom organizirane grupe kriminalaca (pristupanja grupi, davanje usmene ili pismene suglasnosti o stupanju u grupu ili faktičkim vršenjem zadataka u sastavu grupe) i 2) radnja učinjenja krivičnog djela (a ne i druge vrste javnopravnih delikata) koje je propisano zakonom Bosne i Hercegovine, u cilju stjecanja materijalne koristi.“ Petrović, B., Jovašević, D., Ferhatović, A. (2016). Krivično pravo II (Saučesništvo, krivične sankcije i posebni dio). Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu., cit., str. 312.*

* „Službeni glasnik BiH“, br. 3/02.

druge države, i na druge kontinente, i u jednom momentu stvara domino efekat. Nemogućnost preciznog definisanje organizovanog kriminala, dovelo je do toga da prema Konvenciji, neophodno je ispunjenje 11 karakteristika (4 obavezne i 7 neobaveznih), kako bi se govorilo o krivičnom djelu organizovanog kriminala i to: “Obvezatna mjerila:

- Suradnja najmanje triju osobe
- Suradnja u dužem razdoblju ili u neodređenom trajanju
- Osumnjičeni ili osuđeni za izvršenje teških oblika kaznenih djela
- S ciljem ostvarivanja dobiti i / ili utjecaja.

Fakultativna mjerila:

- Postojanje konkretnog zadatka ili uloge svakog sudionika
- Primjena nekog oblika unutarnje discipline i kontrole
- Primjena sile ili drugih sredstava pogodnih za zastrašivanje
- Utjecanje na politiku, sredstva javnog priopćavanja, javnu upravu, provedbu zakona, djelovanje sudstva ili na gospodarstvo korupcijom ili nekim drugim sredstvima
- Uporaba komercijalnih ili poslovnih struktura
- Uključenost u pranje novca
- Djelovanje na međunarodnoj razini.

Pored minimalnih značajki („obvezatna mjerila“ od 1 do 4), potrebno je da najmanje dva „fakultativna mjerila“ budu primjenjiva da bi se zločinačka skupina ili zločinačka aktivnost okvalificirali kao organizirani kriminal. Na ovaj način se mogu obuhvatiti i pravni subjekti ili stručnjaci umiješani u nove i teške oblike organiziranog ili gospodarskog kriminala.“* U skladu sa svime navedenim, uočava se direktna povezanost koja karakteriše i kompjuterski i organizovani kriminal, i to prva: u vidu teritorijalne rasprostranjenosti, a druga ubrzanom prilagodbom sa svim drugim vrstama kriminala, pri tome, posebna pažnja se pridaje savremenim oblicima kriminala (Korajlić, Selimić, 2015), koji ne zahtijevaju angažovanje više kriminalnih osoba, za ostvarenje postavljenih ciljeva.

*https://www.coe.int/t/dg1/legalcooperation/economiccrime/organisedcrime/projects/CARP/O/Pctc_2005_9%20Cro.pdf, preuzeto 15.10.2023. godine.

2. KOMPJUTERSKI KRIMINAL I ORGANIZOVANI KRIMINAL U FEDERACIJI BOSNI I HERCEGOVINI

Bosna i Hercegovina kao potpisnica Europske konvencije o kompjuterskom kriminalu, i Dodatnog protokola uz Konvenciju o kibernetičkom kriminalu, o inkriminisanju djela rasističke i ksenofobne naravi počinjenih pomoću kompjuterskog sistema, tokom prethodnih godina radila je aktivno na prilagođavanju nacionalnog zakonodavstva, odredbama predmetnih međunarodnih dokumenata. Međutim, zbog činjenice da je kompjuterski kriminal društvena forma koja mijenja svoj okvir i domet djelovanja, te činjenice da ovaj vid kriminala ne poznaje vrijeme, niti prostor, niti granice, Bosna i Hercegovina ima određenih poteškoća koje proizilaze iz nedostatka Strategije za borbu protiv kompjuterskog kriminala, koja bi dala smjernice za djelovanje svim akterima. Predmetne smjernice bi omogućile sačinjavanje akcionih planova, čijom provedbom bi se uveliko smanjili rizici po cyber sigurnost.

Međutim, političke nesuglasice koje prate ovaj legislativni segment, za koju smo obavezni kao potpisnice gore nevedene Konvencije da donesemo, ne daju naznake u budućem periodu da će Strategija biti donešena, govoreći o Bosni i Hercegovini. U iskazivanju opredijeljenosti Vlade Federacije Bosne i Hercegovine u borbi protiv kompjuterskog kriminala, usvojen je dokument: “Strategija razvoja Federacije Bosne i Hercegovine 2021.-2027”, (Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine - Predstavnički dom na sjednici 27.04.2021. godine i Doma naroda na sjednici od 12.04.2022. godine) koji je objavljen u Službenom listu FBiH broj: 40/22. U predmetnoj Strategiji navedeno je:” U stalno mijenjajućim prijetnjama u kibernetičkom okruženju, (F)BiH treba imati fleksibilnu i dinamičnu strategiju kibernetičke i sajber sigurnosti FBiH kako bi mogla odgovoriti na nove globalne prijetnje. Ova strategija treba osigurati sigurnost i otpornost infrastrukture i usluga (F)BiH. Praksa svih zemalja EU je da imaju strategiju kibernetičke sigurnosti pa je, slijedeći svoj EU put, treba donijeti i (F)BiH kako bi se odgovorilo na rizike koji imaju potencijal potkopati ekonomske i socijalne koristi kibernetičkog prostora. Ta strategije treba biti odgovor na rizike, ali i osigurati partnerstvo javnog i privatnog sektora kao i zajedničko korištenje informacija. U sklopu saradnje s privatnim sektorom, posebnu pažnju treba posvetiti operabilnosti informacijske tehnologije i na kompjuterima zasnovano funkcioniranje

infrastrukture”*, te se zadužuju Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova i Federalna uprava policije da izrade nacrt Strategije o kibernetičkoj sigurnosti FBiH.

Zakonodavac je u Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine inkorporirao krivična djela kompjuterskog kriminala (Glava XXXII - krivična djela protiv sistema elektronske obrade podataka), uz propisane odgovarajuće sankcije prema počiniocima, i prije potpisivanja Konvencije o kibernetičkom kriminalu na nivou države, što je u tom periodu predstavljalo pozitivan pomak. Međutim, uz godine iskustva policijsko-pravosudnih institucija i činjenice da su države u regionu tokom prethodnih godina izvršile prilagođavanje svog zakonodavstva savremenim oblicima kompjuterskog kriminala, zaključuje se da trenutno postavljene odredbe Krivičnog zakona ne odgovaraju savremenim oblicima kompjuterskog kriminala, obzirom da se sve više druge vrste kriminala (krađe, prevare, zloupotrebe, krijumčarenje, pedofilija, seksualno uznemiravanje ...) vrše putem računara, čime se otežava kvalitetan rad pravosuđa i policije, posebno u segmentu posebnih istražnih radnji, pretresanje elektronskih uređaja, mjere zabrane korištenja računarskih sistema ... Shodno navedenom, policijski službenici susreću se u svom svakodnevnom radu sa određenim nedostatcima u postupanje, a u odnosu na nacionalno zakonodavstvo, što bi trebalo rezultirati izmjenama i dopunama zakonskih i podzakonskih akata.

Pored svih otežavajućih okolnosti koje se ogledaju u nedostatku zakonodavnih okvira u borbi protiv kompjuterskog kriminala, ono što je zabrinjavajuće jeste nedostatak stručnog kadra koji bi u okviru policijskih i pravosudnih institucija mogli adekvatno da odgovore prijetnjama koje dolaze iz virtuelnog prostora, ali i nedostatka novčanih sredstava koji bi specijalizirane organizacione jedinice unutar policijskih organa opremio najsavremenijom opremom, koja bi se koristila za preventivno i represivno djelovanje naspram počinioca ovih krivičnih djela.

Posmatrajući međunarodni aspekt, legislativna osnova borbe protiv krivičnih djela organizovanog kriminala, u Bosni i Hercegovini, ustanovljena je ratifikovanjem Konvencije Ujedinjenih naroda protiv protiv transnacionalnog organizovanog kriminala (05.02.2002. godine), čime se Bosna i Hercegovina pridružila globalnoj borbi protiv ove vrste kriminala, i

*https://fzpr.gov.ba/files/Strategije/Strategija%20razvoja%20FBiH_Slu%C5%BEbene%20novine%20Federacije%20BiH%20br%2040_2022_26%2005%202022.pdf

u saradnji sa međunarodnim policijsko-pravosudnim institucijama, uspješno odgovara sigurnosnim izazovima koje nameću organizovane kriminalne grupe, a posebno kroz: povećanje razmjene informacija o kriminalnim aktivnostima i krim-obavještajnim informacijama, veće korištenje postojećih instrumenata Interpola i Europola, posebno međunarodnih kanala za razmjenu podataka i baza podataka, efikasna i uzajamna razmjena iskustava, te organizovanje zajedničkih obuka i operativno- taktičkih akcija.

Pravni okvir borbe protiv organizovanog kriminala u Bosni i Hercegovini, sadržan je u Krivičnom zakonu Bosne i Hercegovine (Glava XXII, član 250.) i u Krivičnom zakonu Federacije Bosne i Hercegovine (Glava XXIX, član 342.), u okviru kojih članova je definisano ovo krivično djelo, kao i propisana sankcija za izvršioca. Bitno je istaći da Bosna i Hercegovina usvojila je četiri strategije za borbu protiv organizovanog kriminala*, dok je peta u fazi donošenja, i navedeni dokumenti predstavljaju smjernice za postupanje svih institucija države koji su uključeni u ovaj segment unutrašnje sigurnosti:

- Strategija za borbu protiv organizovanog kriminala za period 2006. - 2009. godine;
- Strategija Bosne i Hercegovine za borbu protiv organizovanog kriminala za period 2009. - 2012. godine;
- Strategija za borbu protiv organizovanog kriminala u Bosni i Hercegovini za period 2014. - 2016. godine;
- Strategija za borbu protiv organizovanog kriminala u Bosni i Hercegovini za period 2017. – 2020. godine;
- u toku je izrada Strategije za borbu protiv organizovanog kriminala u BIH za period 2023. - 2026. godine.

Posmatrajući suštinu djelovanja pojedinaca ili organizovanih kriminalnih grupa, uočljiva je neraskidava veza između krivičnih djela organizovanog kriminala i krivičnih djela počinjenih putem kompjutera ili kompjuterskih sistema, pri čemu distinkcija nastupa u obliku:”Ono što je nesporno je da je kompjuterski kriminal više vezan za aktivnosti pojedinaca, a kriminal vezan za kompjuterske mreže više je djelo grupa i to organizovanih, profesionalizovanih, a sve češće i strogo specijalizovanih.

* Vidjeti više na: http://msb.gov.ba/dokumenti/strateski/Archive.aspx?langTag=bs-BA&template_id=104&pageIndex=1. Preuzeto dana 24.10.2023. godine.

Ove grupe su, s jedne strane, „tradicionalne“ grupe organizovanog kriminala koje su se usavršile i osavremenile primjenom informaciono komunikacione tehnologije i pripremile za „izlazak“ na cyber scenu.” (Radošević, 2016)

Osiguravanje visokog stepena stanja sigurnosti u Federaciji Bosne i Hercegovine moguće je postići ukoliko svi akteri entiteta i društva uključeni u efikasnu borbu protiv ovih vidova kriminala, postignu simbiozu uzajamnog djelovanja. Naime, organizovani kriminal, kao i kompjuterski kriminal, tretiraju se kao nove savremene forme kriminala, samim time prilagođavanje institucija za adekvatan odgovor nije srazmjeran stepenu razvoja i širenja obje vrste kriminala, prvenstveno iz nedostatka stručnih kadrovskih kapaciteta i nedovoljnih finansijskih sredstava koji su prijeko potrebni, kako bi, primarno policijsko-pravosudne institucije države, uhvatile se u efikasnu borbu protiv ovih vrsta kriminala (Korajlić, Selimić, Toth, 2023).

3. KVANTITATIVNI PRIKAZ KRIVIČNIH DJELA KOMPJUTERSKOG KRIMINALA I ORGANIZOVANOG KRIMINALA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Statistički podaci koje vode policijski organi na području Federacije Bosne i Hercegovine su u skladu sa načinom vođenja statističkih obrazaca definisani “Instrukcijom o međusobnom izvještavanju o pojavama u oblasti javne sigurnosti između Federalnog ministarstva unutrašnjih poslova Bosne i Hercegovine i kantonalnih ministarstava unutrašnjih poslova u Federaciji o pitanjima koja su od interesa za sigurnost Federacije Bosne i Hercegovine”.* Navedeni podaci služe u cilju izvještavanja nadležnih institucija i javnosti uopšteno, te su nepristrasni i provjerljivi, jer se trajno čuvaju, ali trenutno nisu harmonizovani sa potrebama izvještavanja svih policijskih organa u državi, niti u skladu sa pravilima vođenja statističkih policijskih evidencija EUROSTAT-a.*

Važno je istaći, da u tabelama koje slijede, bit će primijećen određeni disbalans između broja prijavljenih krivičnih djela i broja prijavljeni lica za predmetna krivična djela, a što proističe iz činjenice da za jedno krivično djelo može biti prijavljeno više lica, i samim time nije moguće postići identičan broj ova dva parametra. U tabeli broj 1. prikazan je ukupan broj

* Broj 09-1608 od 26.07.2007. godine.

* Vidjeti više na: <https://ec.europa.eu/eurostat>

prijavljenih krivičnih djela od strane policijskih organa u Federaciji Bosne i Hercegovine, nadležnim tužilaštvima (svih nivoa), po Krivičnom zakonu Bosne i Hercegovine i po Krivičnom zakonu Federacije Bosne i Hercegovine.

UKUPAN BROJ PRIJAVLJENIH KRIVIČNIH DJELA IZ KZ BiH I KZ FBiH (PODRUČJE F BiH 2015.-2022.)	Broj krivičnih djela	Broj prijavljenih lica
2015. GODINA	20306	14257
2016. GODINA	18610	13012
2017. GODINA	16922	12307
2018. GODINA	16120	12137
2019. GODINA	15923	11884
2020. GODINA	16274	11369
2021. GODINA	15756	11762
UKUPNO	119911	86728

Tabela 1: Prikaz ukupnog broja prijavljenih krivičnih djela na području Federacije Bosne i Hercegovine, u periodu 2011-2021. godine

Posmatrajući krivična djela kompjuterskog kriminala u Federaciji Bosne i Hercegovine prezentovanih u tabeli 2., u kojoj su ista razvrstana po godinama i to od 2015. do 2022. godine, i po kantonalnim ministarstvima unutrašnjih poslova, odnosno Federalnoj upravi policije, vidljivo je da ova vrsta krivičnih djela nema određenu konstantu da će rasti ili opadati ili stagnirati, već se ista manifestuje u odnosu: na određene društvene pojave, kadrovsku popunjenost ili reorganizaciju policijske institucije, finansijska sredstva, vrste specijalizirane obuke i slične faktore koji će uticati na pojavu kompjuterskog kriminala.

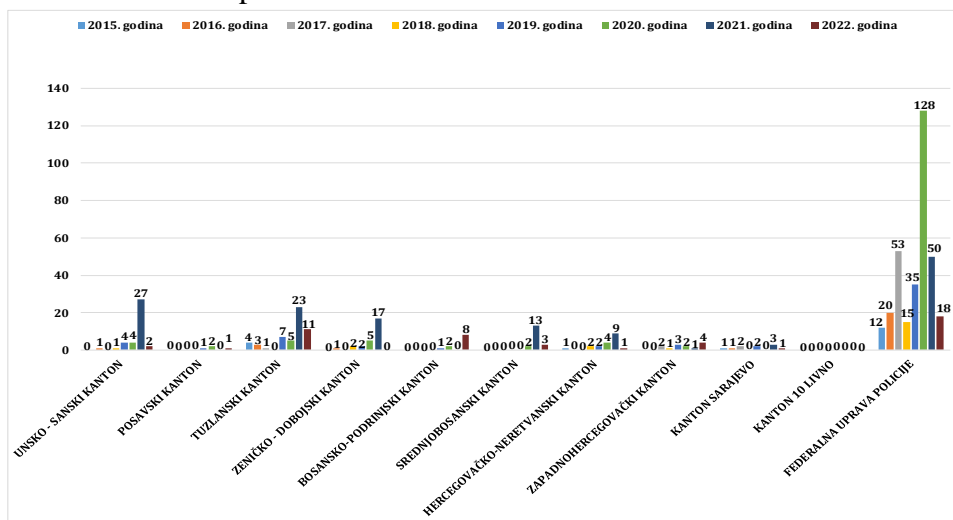
Prema predočenim podacima iz tabele 2., zaključuje se da Federalna uprava policije ima najveći broj prijavljenih krivičnih djela iz Glave XXXII Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine, što je razumljivo, obzirom da ovaj federalni sigurnosni organ, u okviru Federalne istražne službe kriminalističke policije, ustrojstveno je uspostavio Odsjek za borbu protiv kompjuterskog kriminala, ali i činjenice da u okvirima drugih istražnih organizacionih jedinica ove Uprave policije, policijski službenici imaju zadatak dokumentovanja krivičnih djela kompjuterskog kriminala, odnosno

onih djela koji su počinjeni upotrebom kompjutera ili kompjuterskih sistema (dječija pornografija, kršenje autorskih prava, faksifikovanje novca, faksifikovanje isprava ...)

2015. - 2022. GODINA	KOMPJUTERSKI KRIMINAL								UKUPNO
	KRIVIČNA DJELA								
	2015. GODINA	2016. GODINA	2017. GODINA	2018. GODINA	2019. GODINA	2020. GODINA	2021. GODINA	2022. GODINA	
UNSKO - SANSKI KANTON	0	1	0	1	4	4	27	2	39
POSAVSKI KANTON	0	0	0	0	1	2	0	1	4
TUZLANSKI KANTON	4	3	1	0	7	5	23	11	54
ZENIČKO - DOBOJSKI KANTON	0	1	0	2	2	5	17	0	27
BOSANSKO-PODRINJSKI KANTON	0	0	0	0	1	2	0	8	11
SREDNJOBOSANSKI KANTON	0	0	0	0	0	2	13	3	18
HERCEGOVAČKO-NERETVANSKI KANTON	1	0	0	2	2	4	9	1	19
ZAPADNOHERCEGOVAČKI KANTON	0	0	2	1	3	2	1	4	13
KANTON SARAJEVO	1	1	2	0	2	0	3	1	10
KANTON 10 LIVNO	0	0	0	0	0	0	0	0	0
FEDERALNA UPRAVA POLICIJE	12	20	53	15	35	128	50	18	331
FEDERACIJA BIH	18	26	58	21	57	154	143	49	526

Tabela 2: Krivična djela kompjuterskog kriminala, razvrstana po kantonima u Federaciji Bosne i Hercegovine, za period 2015. - 2022. godine

Tabelom 2. i grafikonom 1. uočljivo je da, tokom 2020. godine kada su nadležnim tužilaštvima prijavljena 154 krivična djela i 2021. godine kada su prijavljena 143 krivična djela, na području Federacije Bosne i Hercegovine, došlo je do izrazitog povećanja prijavljenih krivičnih djela protiv sistema elektronske obrade podataka.

Grafikon 1.: Krivična djela kompjuterskog kriminala, razvrstana po kantonima u Federaciji Bosne i Hercegovine, za period 2015. - 2022. godine

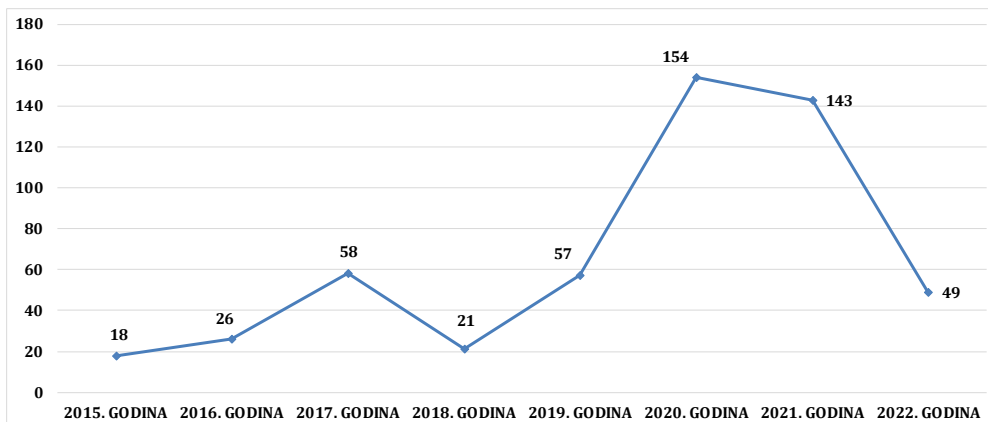
Kako je već ranije spomenuto, ovdje su prepoznatljivi društveni faktori koji su doveli do povećanja ove vrste krivičnih djela, a što se ogleda kao posljedica *lockdown*-a cijelog svijeta, pa i Federacije Bosne i Hercegovine*, uzrokovana globalnom pandemijom koronavirusa (COVID-19), pri čemu su građani bili dužni poštivati mjere zabrane kretanja, policijskog sata, karantine i slično, a samim time upotreba računara, je pored pozitivnih svrha korištenja istih, iskorištena i za počinjenja krivičnih djela.

2015. - 2022. GODINA	KOMPJUTERSKI KRIMINAL								UKUPNO
	PRIJAVLJENA LICA								
	2015. GODINA	2016. GODINA	2017. GODINA	2018. GODINA	2019. GODINA	2020. GODINA	2021. GODINA	2022. GODINA	
UNSKO - SANSKI KANTON	0	1	0	2	4	4	14	2	27
POSAVSKI KANTON	0	0	0	0	1	1	0	0	2
TUZLANSKI KANTON	0	7	2	0	7	7	6	12	41
ZENIČKO - DOBOJSKI KANTON	0	0	0	0	0	6	17	0	23
BOSANSKO-PODRINJSKI KANTON	0	0	0	0	2	1	0	6	9
SREDNJOBOSANSKI KANTON	0	0	0	0	0	1	9	4	14
HERCEGOVAČKO-NERETVANSKI KANTON	2	0	0	1	0	0	3	0	6
ZAPADNOHERCEGOVAČKI KANTON	0	0	1	1	0	0	1	0	3
KANTON SARAJEVO	1	0	2	0	2	0	3	0	8
KANTON 10 LIVNO	0	0	0	0	0	0	0	0	0
FEDERALNA UPRAVA POLICIJE	3	8	23	10	28	26	30	15	143
FEDERACIJA BIH	6	16	28	14	44	46	83	39	276

Tabela 3: Krivična djela kompjuterskog kriminala, razvrstana po broju prijavljenih lica u Federaciji Bosne i Hercegovine, za period 2015. - 2022.

Najveći broj prijavljenih krivičnih djela kompjuterskog kriminala i prijavljenih lica (Tabela 3.) nadležnim tužilaštvima, u periodu 2015. - 2022. godine, zadokumentovala je Federalna uprava policije (331 krivično djelo protiv 143 lica), zatim Uprava policije Ministarstva unutrašnjih poslova Tuzlanskog kantona (54 krivična djela protiv 41 lica), i dalje slijede Ministarstva unutrašnjih poslova: Unsko-sanskog kantona (39 krivičnih djela protiv 27 lica), Zeničko-dobojskog kantona (27 krivičnih djela protiv 23 lica), Hercegovačko-neretvanskog kantona (19 krivičnih djela protiv 6 lica), Srednjobosanskog kantona (18 krivičnih djela protiv 14 lica), Zapadnohercegovačkog kantona (13 krivičnih djela protiv 3 lica), Kanton Sarajevo (10 krivičnih djela protiv 8 lica), Posavski kanton (4 krivična djela protiv 2 lica) dok na području Kantona 10 nije bilo prijavljenih krivičnih djela kompjuterskog kriminala.

* Odlukom Vlade Federacije Bosne i Hercegovine došlo do proglašenja stanja nesreće na području Federacije Bosne i Hercegovine (“Službene novine FBiH”, broj: 21/20).

Grafikon 2.: Krivična djela kompjuterskog kriminala, za period 2015. - 2022. godine – zbirno Federacija Bosne i Hercegovine

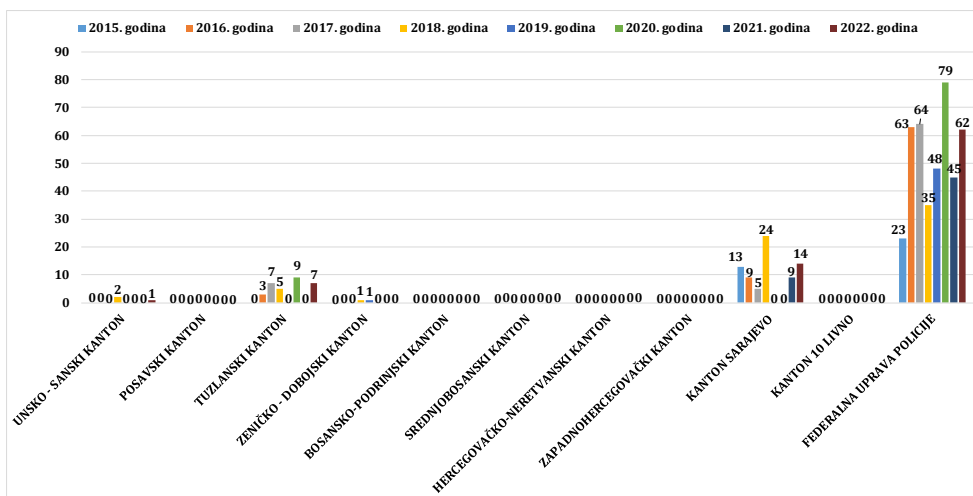
Posmatrajući linearnu putanju krivičnih djela protiv sistema elektronske obrade podataka u Federaciji Bosne i Hercegovine, (Grafikon 2) ne može se dati adekvatan presjek raspona podataka u posmatranom vremenskom periodu, obzirom da date vrijednosti imaju devijaciju tokom 2020. i 2021. godine zbog svjetske pandemije.

Kada je riječ o krivičnim djelima organizovanog kriminala, u posmatranom periodu na području Federacije Bosne i Hercegovine prezentovanih (Tabela 4.), u odnosu na kompjuterski kriminal, može se reći da ova vrsta krivičnih djela ima određenu konstantu u svom ponašanju, i može se približno odrediti.

2015. - 2022. GODINA	ORGANIZOVANI KRIMINAL								UKUPNO
	KRIVIČNA DJELA								
	2015. GODINA	2016. GODINA	2017. GODINA	2018. GODINA	2019. GODINA	2020. GODINA	2021. GODINA	2022. GODINA	
UNSKO - SANSKI KANTON	0	0	0	2	0	0	0	1	3
POSAVSKI KANTON	0	0	0	0	0	0	0	0	0
TUZLANSKI KANTON	0	3	7	5	0	9	0	7	31
ZENIČKO - DOBOJSKI KANTON	0	0	0	1	1	0	0	0	2
BOSANSKO-PODRINJSKI KANTON	0	0	0	0	0	0	0	0	0
SREDNJOBOSANSKI KANTON	0	0	0	0	0	0	0	0	0
HERCEGOVAČKO-NERETVANSKI KANTON	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ZAPADNOHERCEGOVAČKI KANTON	0	0	0	0	0	0	0	0	0
KANTON SARAJEVO	13	9	5	24	0	0	9	14	74
KANTON 10 LIVNO	0	0	0	0	0	0	0	0	0
FEDERALNA UPRAVA POLICIJE	23	63	64	35	48	79	45	62	419
FEDERACIJA BIH	36	75	76	67	49	88	54	84	529

Tabela 4.: Krivična djela organizovanog kriminala, razvrstana po kantonima u Federaciji Bosne i Hercegovine, za period 2015. - 2022. godine

Prema predočenim podacima iz tabele 4., takođe Federalna uprava policije ima najveći broj podnešenih Izvještaja o počinjenim krivičnim djelima organizovanog kriminala, a samim time i najveći broj prijavljenih lica. Ovo proističe iz činjenice da jedna od zakonskih nadležnosti Federalne uprave policije u skladu sa Zakonom o unutrašnjim poslovima u Federaciji Bosne i Hercegovine* jeste borba protiv organizovanog kriminala.

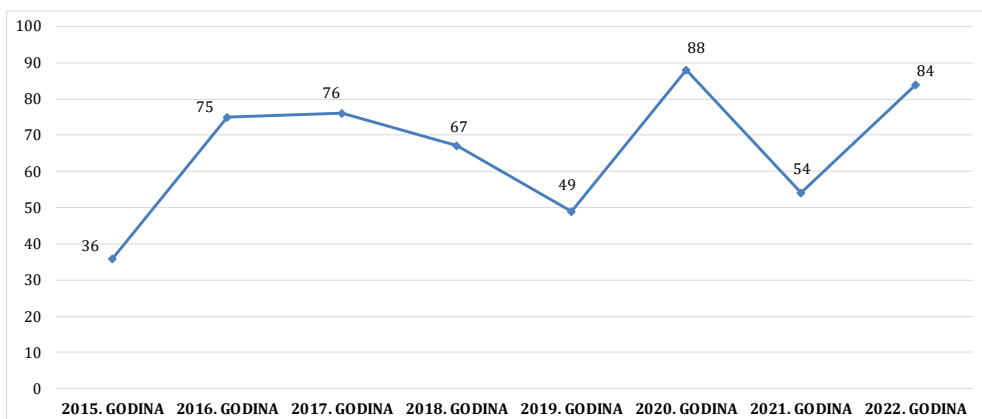
Grafikon 3.: Krivična djela organizovnog kriminala, razvrstana po kantonima u Federaciji Bosne i Hercegovine, za period 2015. - 2022. godine

Najveći broj prijavljenih krivičnih djela organizovanog kriminala i prijavljenih lica (Tabela 5.) nadležnim tužilaštvima, u periodu 2015. - 2022. godine, zadokumentovala je Federalna uprava policije (419 krivičnih djela protiv 468 lica), zatim Uprava policije Ministarstva unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo (74 krivičnih djela protiv 408 lica), i dalje slijede Ministarstva unutrašnjih poslova: Tuzlanskog kantona (31 krivično djelo protiv 55 lica), Unsko-sanskog kantona (3 krivična djela protiv 15 lica), Zeničko-dobojskog kantona (2 krivičnih djela protiv 16 lica), dok na području Hercegovačko-neretvanskog kantona, Srednjobosanskog kantona, Zapadnohercegovačkog kantona, Posavskog kantona i Kantona 10 nije bilo prijavljenih krivičnih djela organizovanog kriminala.

* "Službene novine FBiH", br. 81/14.

2015. - 2022. GODINA	ORGANIZOVANI KRIMINAL								UKUPNO
	PRIJAVLJENA LICA								
	2015. GODINA	2016. GODINA	2017. GODINA	2018. GODINA	2019. GODINA	2020. GODINA	2021. GODINA	2022. GODINA	
UNSKO - SANSKI KANTON	0	0	0	6	0	0	0	9	15
POSAVSKI KANTON	0	0	0	0	0	0	0	0	0
TUZLANSKI KANTON	0	7	9	21	0	11	0	7	55
ZENIČKO - DOBOJSKI KANTON	0	0	0	6	10	0	0	0	16
BOSANSKO-PODRINJSKI KANTON	0	0	0	0	0	0	0	0	0
SREDNJOBOSANSKI KANTON	0	0	0	0	0	0	0	0	0
HERCEGOVAČKO-NERETVANSKI KANTON	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ZAPADNOHERCEGOVAČKI KANTON	0	0	0	0	0	0	0	0	0
KANTON SARAJEVO	17	11	63	247	0	0	39	31	408
KANTON 10 LIVNO	0	0	0	0	0	0	0	0	0
FEDERALNA UPRAVA POLICIJE	32	74	86	35	53	79	43	66	468
FEDERACIJA BIH	49	92	158	315	63	90	82	113	962

Tabela 5: Krivična djela organizovnog kriminala, razvrstana po broju prijavljenih lica u Federaciji Bosne i Hercegovine, za period 2015. - 2022.

Grafikon 4.: Krivična djela organizovanog kriminala, za period 2015. - 2022. godine – zbirno Federacija Bosne i Hercegovine

Posmatrajući grafikon 3. uočeno je da broj prijavljenih krivičnih djela nadležnim tužilaštvima u period 2015. - 2016. godina je imao rapidan rast i izuzetno visok porast predmeta u kojima su dokumentovana krivična djela organizovanog kriminala, da bi od 2016. – 2019. godine primjetno relativno malo odstupanje u posmatranim vrijednostim. Međutim, posmatrajući period od 2019.-2022. godine, evidentni su eksponencijalna opadanja i rast vrijednosti prijavljenih krivičnih djela organizovanog kriminala na području Federacije Bosne i Hercegovine.

4. ZAKLJUČAK

Sprega između kompjuterskog kriminala i organizovanog kriminala, ni u jednom segmentu udruživanja nije sporna, međutim iz gore navedenih statističkih podataka nije moguće utvrditi povezanost u okviru određenih predmeta, koje su dokumentovali policijski službenici u Federaciji Bosne i Hercegovine, obzirom da bi se u tom slučaju morali tražiti uvidi u Izvještaje o počinjenim krivičnim djelima, i izvršiti kvalitativnu analizu svakog predmeta, što u okviru trenutnih legislativnih propisa nije moguće.

Predmetna kvantitativna analiza dala je prikaz broja krivičnih djela kompjuterskog i organizovanog kriminala na području Federacije Bosne i Hercegovine, i može se primijetiti da u odnosu na ukupan broj krivičnih djela još uvijek smo entitet u kojem policijski organi uspješno se suprotstavljaju preventivno i represivno prema ovim vrstama kriminalnog djelovanja.

Federacija Bosne i Hercegovine i njeni policijski organi sa svim svojim raspoloživim kapacitetima uz saradnju sa policijskim organima u region i šire, progresivno rade na uspostavljanju organizacionih jedinica sa stručnim kapacitetima koji će uspješno se oduprijeti pojedincima i grupama koji čine krivična djela kompjuterskog i organizovanog kriminala.

LITERATURA

1. Dragičević, D. 2004. Kompjutorski kriminalitet i informacijski sustavi. Informatorov biro sustav (IBS), Zagreb.
2. Korajlić, N. 2008. Kriminalistička metodika. Fakultet kriminalističkih nauka Univerziteta u Sarajevu.
3. Korajlić, N., Selimić, M., 2015. Kriminalistička taktika, Visoka škola “CEPS - Centar za poslovne studije, Kiseljak
4. Korajlić, N., Šuperina, M., Selimić, M., 2020. Uvod u kriminalistiku na znanstvenim temeljima suprotstavljanja kriminalitetu, Visoka škola “CEPS - Centar za poslovne studije”, Kiseljak.
5. Petrović B., Dobovšek, B. 2007. Mreže organiziranog kriminaliteta. Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu.
6. Petrović B., Jovašević, D. 2005. Krivično/kazneno pravo Bosne i Hercegovine – Opći dio. Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu.
7. Petrović, B., Jovašević, D., Ferhatović, A. 2015. Krivično pravo I (Uvod u krivično pravo, krivično djelo, krivnja). Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu.
8. Petrović, B., Jovašević, D., Ferhatović, A. 2016. Krivično pravo II (Saučesništvo, krivične sankcije i posebni dio). Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu.
9. Radošević, S. 2016. Savremeni oblici kompjuterskog kriminaliteta i njihova prevencija. Naučno-stručni i informativni časopis “Eduikator”, br. 4, Univerzitet “Vitez”.
10. Termiz, Dž. 2014. Specifičnosti metodologije istraživanja u bezbjednosnoj djelatnosti. Fakultet političkih nauka Univerziteta u Sarajevu.
11. Tomić, Z. 2007. Krivično pravo II, posebni dio. Drugo izmijenjeno i dopunjeno izdanje. Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu.
12. Tomić, Z. 2008. Krivično pravo I. Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu.
13. Selimić, M., Sesar M.: Pandemija i kriminalitet, Međunarodna stručna i naučna konferencija: Energetska i zdravstvena kriza - pravni, ekonomski, psihološki i politički aspekti, Skoplje, Republika Sjeverna Makedonija, 08.04.2022. MIT University Skopje, Asocijacija za korporativna bezbednost - Skopje.